

Summary. The article is devoted to modern peculiarities of application of public-private partnership in the implementation of the area development projects. The author suggests the basic directions of development of public-private partnership: development of legislation; development of the institutional environment for the development and implementation of partnership projects; development and management of PPP governance mechanism creation and implementation; creating the necessary conditions for implementation.

Key words: public-private partnership projects, area development, legislation, institutional environment.

УДК 021.387:338.436 (477)

Самофатова В.А.,

к. е. н., доцент,

докторант кафедри економіки промисловості,

Одеська національна академія харчових технологій,

м. Одеса

СПЕЦИФІКА ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

У статті розглянуті особливості функціонування агропродовольчої сфери (АПС) регіону в умовах децентралізації влади. Відзначено, що ефективність місцевого самоврядування, для забезпечення сталого розвитку АПС регіону визначатиметься раціональним використанням усіх ресурсів – природних, людських, матеріальних, фінансових і т. ін. Зроблено висновок, що необхідно підтримувати більш тісні взаємозв'язки між містом і селом на засадах кооперування для формування спроможних територіальних громад.

Ключові слова: агропродовольча сфера, сталий розвиток, децентралізація, спроможна територіальна громада, кооперування.

Постановка проблеми. Світ прямує до порядку, де відповідальність кожної країни за добробут буде залежати від її самодостатності. В Україні нині активно розвиваються процеси децентралізації державного управління, самоуправління і самоорганізації в усіх сферах життя. Базовим принципом сталого розвитку має бути увага до руху суспільства у майбутньому на основі розумних компромісів у відносинах суспільства і природи. Зокрема, у центрі багатоаспектної системи факторів сталого розвитку має бути задоволення інтересів кожної окремої людини як рушійної сили необхідних реформ стосовно відродження нації, ефективного використання природних ресурсів та забезпечення

екологічної безпеки країни [1, с. 8]. Агропродовольча сфера України протягом останніх десятиліть зазнала значних викликів, що пов'язані з екологічними проблемами, кліматичними змінами, деградаційними процесами розвитку сільських територій та відтворення трудового потенціалу. Децентралізація сприятиме передачі більшого обсягу повноважень об'єднаним сільсько-міським громадам та дозволить їм взяти відповідальність на себе для досягнення сталого розвитку провідної життєзабезпечуючої і бюджетоформуючої структури – агропродовольчої сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та прикладні питання функціонування агропродовольчої сфери на засадах забезпечення сталого розвитку розглядаються в роботах провідних вітчизняних науковців: В. Дієсперова, О. Гуторова, І. Іртищевої, Ю. Лупенка, О. Павлова, П. Саблука, М. Хвесика, О. Шубравської та багатьох інших дослідників. Проте проблематика забезпечення сталого розвитку агропродовольчої сфери в умовах створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) потребує подальших наукових розвідок.

Метою статті є визначення та обґрунтування стратегічних напрямів сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону в умовах децентралізації влади.

Виклад основного матеріалу. Повноцінна реалізація концепції сталого розвитку нерозривно пов'язана з її відповідним забезпеченням на різних управлінських рівнях. К. Кондратьєв і інші вчені виділяють наступні принципи формування політики сталого розвитку: цілеспрямованість, науковість, ієрархічність, розподіл прав, обов'язків і відповідальності, системність, забезпеченість розвитку відповідними ресурсами, поєднання галузевого і територіального підходів до формування політики сталого розвитку, зворотний зв'язок [2, с. 135]. Головним критерієм для оцінки прогресу на шляху до сталого розвитку має стати підвищення якості життя працівників агропродовольчої сфери та мешканців об'єднаних сільсько-міських територій та збереження її природно-ресурсного потенціалу у довгостроковому періоді. Децентралізація – це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування, вона сприяє побудові ефективних взаємовідносин між центральним урядом та органами управління на локальному рівні. Тобто децентралізація – це розширення і зміцнення прав та повноважень місцевого та регіонального самоврядування стосовно незалежного прийняття рішень та виконання, делегованих державною владою, повноважень. Децентралізація повинна бути націлена на зростання економічної спроможності. Завдяки її проведенню, об'єднані територіальні громади (ОТГ) матимуть чимало додаткових можливостей для забезпечення сталого розвитку. Місцеве самоврядування, відображаючи політичні, географічні, соціально-економічні, національно-культурні та інші особливості різних територіальних одиниць, сприяє набуттю ними своєї

індивідуальності, посилює почуття належності людини до певної територіальної громади, має стратегічне значення в процесі соціальної інтеграції та політичної мобілізації суспільства. Теорія сталого розвитку дозволяє визначити і реально впровадити нові засади ефективного функціонування територіальної громади, які забезпечить потреби мешканців населених пунктів без перекладання можливих негативних економічних, екологічних та соціальних наслідків на майбутнє. Оскільки, ОТГ – це, передусім, громади сільських територій. Між міськими і сільськими територіями повинно бути досягнуто більш справедливого балансу бюджетних витрат, капіталовкладень в інфраструктуру, збільшення фінансування програм економічного розвитку сільських територій. Сільські поселення – найприйнятніше місце для розташування агросервісних служб, підприємств і організацій усіх видів обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, її заготівлі, зберігання, переробки тощо. Стратегією регіонального розвитку є територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, що передбачають недопущення поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення до базових соціальних, комунальних, транспортних, інформаційних та інших послуг та створення умов для співробітництва регіонів. Осучаснення регіональної політики має відбуватися на засадах домінування підходу, що передбачає врахування ендогенних регіональних і місцевих чинників розвитку територій шляхом забезпечення ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Для цього необхідним є виконання кількох інституційно-організаційних умов: залучення в регіональний менеджмент інструментів корпоративного управління; підвищення рівня публічності прийняття управлінських рішень. Ефективність місцевого самоврядування визначатиметься раціональним використанням усіх ресурсів – природних, людських, матеріальних, фінансових. Місцеве самоврядування, відображаючи політичні, географічні, соціально-економічні, національно-культурні та інші особливості різних територіальних одиниць, сприяє набуттю ними своєї індивідуальності, посилює почуття належності людини до певної територіальної громади, має стратегічне значення в процесі соціальної інтеграції та політичної мобілізації суспільства. Функціонування і розвиток агропродовольчої сфери повинно бути спрямоване на розв'язання ключових взаємопов'язаних завдань:

- продовольче забезпечення і продовольча незалежність регіонів і держави в цілому;
- розвиток сільських територій та спрямування агропродовольчого потенціалу на задоволення потреб населення;
- інтегрування України у світовий продовольчий ринок з розширенням участі у розв'язанні проблем світового продовольчого забезпечення [3, с. 5].

За визначенням О. Павлова, агропродовольча сфера – це сполучений сільсько-міський простір, у межах якого за допомогою людської праці з

використанням природних, матеріальних, інформаційних, фінансових ресурсів та сучасних техніки й технологій відбувається пристосування природного комплексу до суспільних потреб, його певне перетворення. Щоб цей процес відбувався динамічно, результативно і на постійній основі, необхідно підтримувати в належному стані природне та соціальне середовище. Такий збалансований, узгоджений і гармонійний розвиток агропродовольчої сфери можливий лише на засадах комплексного підходу й спорідненості її виробничої, соціальної та природної складових [4, с. 98]. До важливих проблем функціонування і розвитку АПС належать деформації структури виробництва; низька ефективність сільськогосподарських підприємств; деформації цінових пропорцій; нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; критична зношеність основних виробничих фондів; недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення; відсутність реформування у соціальній сфері села. При розробці регіональних програм розвитку агропродовольчої сфери доцільним є розробка наступних розділів: аналіз і оцінювання стану розвитку регіональної агропродовольчої сфери; концептуальні основи розвитку агропродовольчої сфери, ресурсне забезпечення програми, організація, форми і методи управління програмою, механізм реалізації програми, оцінювання ефективності реалізації програми.

В науці давно склався просторово-територіальний підхід, що відкриває свої специфічні можливості для аналізу оптимального розміщення продуктивних сил у АПС регіону. В рамках означеного підходу місто і село розглядаються в єдиному предметному полі не в якості протиставлення одного іншому, а як взаємодіючі компоненти сільсько-міського континууму. Ідея сільсько-міського континуума відстоює континуальний підхід до розселення на противагу дискретному. Типові сільсько-міські зв'язки за схемою К. Лінча коротко наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні сільсько-міські зв'язки

Тип зв'язків	Сільська місцевість - місту	Місто – сільській місцевості
Ресурсно-екологічні	Вода, енергія і т. ін.	Забруднення
Людські	Трудова, навчальна міграція	Зворотна/Пенсійна міграція
Продовольчі	Свіжі продукти харчування	Перероблена продукція
Грошові	Накопичення	Інвестиції
Ідеологічні	Селянізація, руралізація	ЗМІ, культурна урбанізація
Туристичні	Зелений туризм	Культурний туризм
Етно-культурні	Збереження культури, народних традицій	Охорона історичних пам'яток

**Джерело: удосконалено за [5, с. 56]*

Розробка та практичне впровадження механізмів сталого розвитку сільських територій є пріоритетним завданням, оскільки від їх функціонування залежить сталий розвиток агропродовольчої сфери в цілому. Досягнення реальної фінансової спроможності сільських територіальних громад дасть змогу забезпечити належне виконання покладених на них функцій та перенести центр ваги управлінського процесу на місцевий рівень. Велике значення для відродження сіл є встановлення більш тісних зв'язків між містом і селом. Мова йде про розширення безпосередніх контрактів з продажу свіжої продукції між сільськогосподарськими виробниками і кооперативами шляхом доставки товарів додому або продаж виробниками продукції на орендованих прилавках в супермаркетах або на фермерських ринках. Міських мешканців, в свою чергу, приваблює сільська місцевість з її чистим повітрям, смачною натуральною їжею, красивими ландшафтами. Велику роль у цьому відіграє «зелений туризм», роль і обсяги якого постійно зростають. Економічно розвинуті країни ніколи не позиціонують себе як індустріальні або аграрні. Обидві складові вони розглядають як єдине ціле. Індустрія там передусім спрямована на розвиток аграрної сфери, як і функціонування останньої спрямовано на задоволення потреб індустріального розвитку працюючих там людей [6, с. 12]. Трансформація та інтеграція аграрного виробництва до інших видів соціально-економічної діяльності (харчова промисловість, торгівля, транспорт і зв'язок, освіта та ін.) як постачальника і споживача різних товарів (робіт, послуг) забезпечить модернізацію та розширення сільськогосподарського виробництва, створення нових робочих місць, підвищення доходів аграріїв і розвиток соціальної інфраструктури сільських територій в цілому. В досягненні сталого розвитку агропродовольчої сфери одним з найскладніших завдань є формування завершеного ланцюга з виробництва, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської та харчової продукції. Безперечно, агропродовольча сфера гостро потребує сучасних логістичних підходів та створення відповідної інфраструктури.

Сталий розвиток підприємств агропродовольчої сфери невідривний від процесу цілеспрямованих змін економічних і технологічних показників діяльності у взаємозв'язку з динамікою ринку, інноваційними технологіями і соціальними тенденціями для найбільш повного задоволення споживчого попиту і ефективного функціонування у ринковому середовищі. Вагомим напрямком забезпечення сталого розвитку АПС регіону є створення у територіальних громадах харчових і переробних виробництв: помел зерна, хлібопечення, консервування плодоовочевої сировини, виготовлення комбікормів, організації громадського харчування, заготівельної діяльності і т. ін. [7, с. 62]. Перспективи сталого розвитку повинні бути пов'язані з заключенням контрактів між підприємствами харчової промисловості і фермерами

для використання у переробці традиційної місцевої сільськогосподарської продукції. З одного боку, це підтримуватиме розвиток сільських територій, а з іншого – сприятиме залученню більшого числа покупців і отримання додаткових доходів для харчових підприємств. М. Кропивко акцентує увагу на тому, що існує чотири основних організаційно-економічних механізми агропромислової інтеграції для забезпечення ефективного функціонування і сталого розвитку АПС регіону: кооперація, корпоратизація, контрактація, кластеризація. Основним стимулом до кооперації і кластеризації є отримання вигід від ефекту масштабу і координації дій. При цьому в розвинутих країнах світу спостерігається інтеграційна багатокладність. У більшій або меншій пропорції в них застосовуються всі чотири перелічені механізми інтеграції [8, с. 110]. Відповідно забезпечення вимог сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону основними завданнями мають бути: забезпечення системного, збалансованого розвитку продовольчого комплексу регіону на користь нинішнього і майбутнього поколінь; сприяння розвитку галузей сільського господарства, передусім тваринництва; переоснащення підприємств переробної промисловості, пов'язане з глибокою переробкою місцевої сировини, випуску на цій основі високоякісних продуктів харчування; прискорений розвиток виробничої інфраструктури регіону; підтримка рівня зайнятості населення; сприяння зростанню добробуту населення, розвиток міжрегіональної і міжнародної співпраці з метою продуктивнішого використання ресурсного потенціалу і створення умов для залучення зовнішніх інвестицій; забезпечення екологічної безпеки шляхом раціонального використання природно-ресурсного потенціалу і здійснення природоохоронних заходів [9,с.822].

Висновки. Очевидно, що неможливо оцінити довгострокове майбутнє агропродовольчої сфери без урахування зворотних зв'язків між економічною, екологічною та соціальною підсистемами. Процес розробки стратегії розвитку агропродовольчої сфери регіону на засадах сталості повинен спиратися не тільки на систему економічних знань, але і на глибоке розуміння сутності соціальних процесів, а також процесів територіального і просторового розвитку систем регіонального рівня. Спроможні територіальні громади повинні мати на власній території об'єднання суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери, які стануть базовими для забезпечення сталого розвитку її економіки. Нинішні політико-економічні реформи мають сприяти забезпеченню формування високоефективної, конкурентоспроможної та збалансованої за соціо-економіко-екологічними показниками агропродовольчої сфери регіонів і держави в цілому. Успішне розв'язання зазначеної проблеми, багато в чому буде залежати від активної участі мешканців об'єднаних територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Іртищева І. Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізаційної моделі сталого розвитку територіальних громад / І. Іртищева, М. Стегней // Економіст. – 2015. – №6 – С. 6-12.
2. Кондратьев К. Я., Крапивин В. Ф., Лакаса Х., Савиных В. П. Глобализация и устойчивое развитие. Экологические аспекты. М.:Наука, 2006. – 242 с.
3. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК – 2011. – №2 – С. 3-12.
4. Павлов О. І. Агропродовольча сфера України як об'єкт національної безпеки / О. І. Павлов // Економіка АПК – 2014. – №2 – С. 97-103.
5. Трейвиш А. И. Сельско-городской континуум: судьба представления и его связь с пространственной мобильностью населения / А. И. Трейвиш// Демографическое обозрение. – 2016. – Том 3, №1. – С. 53-70.
6. Саблук П. Т. Стан і напрями розвитку аграрної реформи / П. Т. Саблук // Економіка АПК – 2015. – №2 – С. 10-17.
7. Дієсперов В. С. Сільські громади та адміністративно-територіальна реформа / В. С. Дієсперов // Економіка АПК – 2015. – №1 – С. 56-63.
8. Кропивко М. Ф. Організація та планування комплексного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій в умовах децентралізації владних повноважень / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2014. – №7 – С. 109-120.
9. Гуторов О. І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації / О. І. Гуторов // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Вип.2 – С. 820-823.

***Summary.** In the article, have been considered the peculiarities of functioning of the agri-food sphere (AFS) in the region in terms of decentralization of power. Noted, that the effectiveness of local government, to ensure sustainable development of the AFS of the region will be determined by a rational use of all resources – natural, human, material, financial, etc. Concluded, that it is necessary to maintain a closer relationship between town and country on the principles of cooperation for the formation of capable territorial communities.*

***Keywords:** agri-food sphere, sustainable development, decentralization, capable territorial community, cooperation.*